Τάση για Θετική Αυτοπαρουσίαση στους Σημαντικούς Άλλους: μια νέα μεθοδολογική προσέγγιση

Σοφία Παπάζογλου, Κωνσταντίνος Μυλωνάς, Αικατερίνη Γκαρή
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Dept. of Psychology, National and Kapodistrian University of Athens

Περίληψη

Η τάση για κοινωνικά επιθυμητές απαντήσεις (social desirability), αφορά στην τάση των συμμετεχόντων να απαντούν σε ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς με τέτοιο τρόπο ώστε να δίνουν καλή εικόνα για τον εαυτό τους. Τα υπαρκτά-δοκιμασμένα ερωτηματολόγια αξιολόγησης της τάσης αυτής αναφέρονται στην θετική αυτοπαρουσίαση ως προς τους κανόνες της κοινωνίας γενικά. Σκοπός της παρούσας έρευνας, στα πλαίσια ευρύτερης μεταδιδακτορικής προσπάθειας, είναι η δημιουργία ενός νέου ερωτηματολογίου μέτρησης της κοινωνικής αποδοχής για το ελληνικό πλαίσιο, όπου θα αξιολογείται η τάση του ατόμου να δώσει καλή εικόνα για τον εαυτό του σε τρεις συγκεκριμένες ομάδες σημαντικών προσώπων, στους γονείς, στους καθηγητές, και στους συνομηλίκους τους. Στην παρούσα φάση της έρευνας, δόθηκε με τυχαίο τρόπο στους συμμετέχοντες (διαδικτυακή χορήγηση) μία ανοικτή ερώτηση, στην οποία καλούνται να περιγράψουν ένα άτομο που θεωρούν ότι θα είναι αρεστό α) στους γονείς, β) στους καθηγητές και γ) στους συνομηλίκους του. Μέσω Θεματικής Ανάλυσης εντοπίστηκαν τα χαρακτηριστικά των «αρεστών» ατόμων, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια για τη δημιουργία ερωτημάτων. Τα αποτελέσματα της παρούσας φάσης της έρευνας συζητώνται ειδικά και ως προς το σχολικό πλαίσιο, όπου ένα τέτοιο ερωτηματολόγιο θα μπορούσε να χρησιμεύσει, π.χ. στον επαγγελματικό προσανατολισμό, καθώς οι επαγγελματικές επιλογές των μαθητών μπορεί να επηρεάζονται από τους σημαντικούς άλλους. Συνεπώς, στην επαγγελματική αξιολόγηση θα μπορούσε να χορηγείται εν παραλλήλω το ερωτηματολόγιο κοινωνικής αποδοχής, ώστε να διερευνάται το κατά πόσο οι μαθητές προσπαθούν να ευχαριστήσουν τα σημαντικά πρόσωπα και να μπορεί κανείς να αφαιρέσει την επίδραση αυτή της κοινωνικής αποδοχής με στατιστικές μεθόδους, προσεγγίζοντας με μεγαλύτερη επιτυχία τις αληθείς τιμές.

Λέξεις-κλειδιά: διαδικτυακό ερωτηματολόγιο, επαγγελματική αξιολόγηση, κοινωνική αποδοχή, σημαντικοί άλλοι

Θεματικές κατηγορίες

Θεματικές κατηγορίες που προέκυψαν από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων σε ανοικτή ερώτηση, για τα χαρακτηριστικά ενός ατόμου αρεστού στους σημαντικούς άλλους.

Προσωπικότητα

Θεματικές κατηγορίες που περιγράφουν ένα άτομο αρεστό στους	Γονείς	Συνομηλίκους	Καθηγητές
νοιάζεται για τους άλλους, καλές σχέσεις, καλόκαρδος	✓	✓	✓
δυναμικός και ανεξάρτητος	✓	✓	✓
εξωστρεφής και κοινωνικός	✓	✓	✓
ήρεμος	✓	✓	✓
λογικός και συγκρατημένος	✓	✓	✓
ακεραιότητα χαρακτήρα	✓	✓	✓
ευαίσθητος, συναισθηματικός	✓	✓	✗
δρα αναλόγως περιστάσεων	✓	✗	✗
ανοικτός σε εμπειρίες	✗	✓	✓
καλή διάθεση	✗	✓	✗
δημοφιλής	✗	✓	✗
ευχάριστος	✗	✓	✗
έξυπνος	✗	✓	✓
προσαρμοστικός	✗	✓	✗
μετριοπαθής	✗	✓	✗
όχι δυναμικός, χαμηλών τόνων	✗	✗	✓
συνεπής, υπεύθυνος στη δουλειά	✗	✗	✓
αυταγνωσία	✗	✗	✓
ήθος	✗	✗	✓

Στόχοι - Κύρια ασχολία

Θεματικές κατηγορίες που περιγράφουν ένα άτομο αρεστό στους	Γονείς	Συνομηλίκους	Καθηγητές
φοιτητής/μαθητής/έχει σπουδάσει/καλός φοιτητής	✓	✓	✓
έχει πάρει αποφάσεις για το μέλλον του σε διάφορους τομείς	✓	✗	✗
επιδίωξη ή επίτευξη κοινωνικής καταξίωσης/επιτυχίας	✓	✓	✓
γάμος/οικογένεια	✓	✗	✗
οι γονείς να νιώθουν ότι τους χρειάζεται, αποδοχή γονέων	✓	✗	✗
έχει στόχους, τα καταφέρνει	✓	✗	✓
σταθερή δουλειά, καλός μισθός	✓	✗	✗
καλλιεργημένος	✓	✗	✗
όνειρα, σχέδια και πραγματοποίησή τους	✓	✗	✗
ευγενή κίνητρα, αφοσίωση	✗	✗	✓
ανεξαρτησία	✗	✓	✗

Απόψεις - Αξίες

Θεματικές κατηγορίες που περιγράφουν ένα άτομο αρεστό στους	Γονείς	Συνομηλίκους	Καθηγητές
όχι ακραίες απόψεις	✓	✓	✗
προοδευτικές, δημοκρατικές απόψεις	✓	✗	✓
φιλελεύθερες απόψεις	✗	✓	✓
συμβατικές απόψεις	✗	✗	✓
συμμόρφωση, επηρεάζεται εύκολα	✓	✗	✗
ισχυρές απόψεις, ανεξάρτητος	✓	✗	✗
σημαντική η θρησκεία, όχι υπερβολικά	✓	✗	✗
παραδοσιακές αξίες	✓	✗	✗
μοιάζουν με των γονέων	✓	✗	✗
ουδέτερος προς τη θρησκεία	✗	✗	✓
δεκτικός σε αλλαγές άποψης, σε άλλες απόψεις	✗	✓	✗
τεκμηριωμένη άποψη, πολιτικοποιημένος	✗	✓	✗
αποδοχή διαφορετικότητας	✗	✓	✗
ιδεολογική ταύτιση με καθηγητές, ο καθηγητής σαν κάτι ανώτερο	✗	✗	✓
ανησυχίες για ό,τι συμβαίνει γύρω του, προστασία περιβάλλοντος	✗	✗	✓
αριστερός χώρος	✗	✗	✓

Ενδιαφέροντα

Θεματικές κατηγορίες που περιγράφουν ένα άτομο αρεστό στους	Γονείς	Συνομηλίκους	Καθηγητές
άθληση	✓	✓	✓
τέχνη, επιστήμη, πολιτισμός	✓	✓	✓
κοινωνικό ενδιαφέρον	✓	✓	✗
ταξίδια, εκδρομές	✓	✓	✗
βοήθεια και ενδιαφέρον για τους άλλους	✗	✓	✗
έχει ενδιαφέροντα	✓	✓	✗
συναντήσεις με φίλους	✓	✓	✗
μαγειρική	✓	✓	✗
γνωρίζει την επικαιρότητα	✗	✓	✓
ενδιαφέρον σχετικά με το τμήμα, αντικείμενο σπουδών	✗	✗	✓
κοινά ενδιαφέροντα με τον καθηγητή	✗	✗	✓
πολιτικά, συνδικαλιστικά	✗	✗	✓
φίλοι που αρέσουν στους γονείς	✓	✗	✗

Συμπεριφορά

Θεματικές κατηγορίες που περιγράφουν ένα άτομο αρεστό στους	Γονείς	Συνομηλίκους	Καθηγητές
καλή συμπεριφορά	✓	✓	✓
δυναμικός, δραστήριος, εργατικός	✓	✓	✓
βοηθά και νοιάζεται για τους άλλους (φίλους, συνανθρώπους, οικογένεια)	✓	✓	✗
υπεύθυνος, νομοταγής, προσεκτικός, μελετηρός	✓	✓	✓
κοινωνικές δεξιότητες, ενεργός στα κοινωνικά	✓	✓	✓
εκφράζει την αγάπη στους γονείς	✓	✗	✗
υπάκουος, αν και όχι απόλυτα	✓	✗	✗
δρα αναλόγως περιστάσεων	✓	✗	✗
σοβαρότητα	✓	✗	✗
όχι υπερβολές σε εξόδους, διασκέδαση, συνήθειες, τρόπος ζωής	✓	✗	✗
αυτοέλεγχος	✓	✓	✗
ακολουθεί κανόνες κοινωνίας	✓	✗	✗
ανοικτός στην έκφραση και σε νέα πράγματα	✗	✓	✗
προσοχή στην έκφραση πολιτικών απόψεων	✗	✗	✓
ευχάριστος στον ελεύθερο χρόνο	✗	✓	✗
ευχάριστη γλώσσα σώματος και ομιλία	✗	✓	✗
ελκυστικός στους όμοιους	✗	✓	✗

Συνήθειες

Θεματικές κατηγορίες που περιγράφουν ένα άτομο αρεστό στους	Γονείς	Συνομηλίκους	Καθηγητές
υγιεινές συνήθειες	✓	✓	✓
όχι κακές συνήθειες	✓	✗	✗
υπολογίζει τους γονείς	✓	✗	✗
έξοδοι, διάβασμα, σχολή	✗	✓	✗
συνήθως επιζητά επικοινωνία με τον καθηγητή, αυτό είναι αρεστό	✗	✗	✓
μια δόση από την παράδοση, χωρίς υπερβολές	✗	✗	✓

Εμφάνιση

Θεματικές κατηγορίες που περιγράφουν ένα άτομο αρεστό στους:	Γονείς	Συνομηλίκους	Καθηγητές
προσεγμένη και καθαρή εμφάνιση	✓	✓	✓
ωραίο στυλ εμφάνισης (ρούχα κτλ)	✓	✓	✓
συγκεκριμένα χαρακτηριστικά εμφάνισης (πρότυπα ομορφιάς κοινωνίας)	✓	✓	✓

Δημογραφικά Στοιχεία

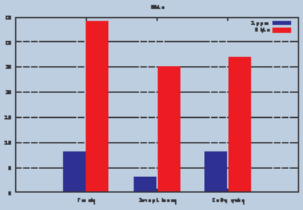

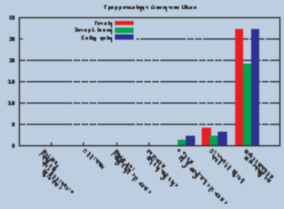

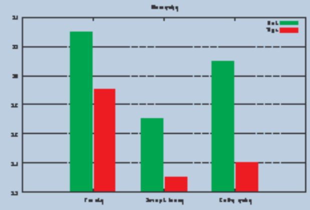

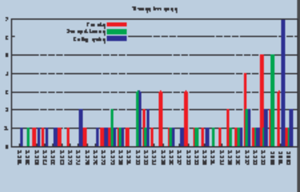

Συμπεράσματα

Με βάση τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην ανοικτή ερώτηση σχετικά με το άτομο που θεωρούν ότι είναι αρεστό στις τρεις ομάδες σημαντικών άλλων (γονείς, καθηγητές, συνομήλικοι), προέκυψαν ομοιότητες, αλλά και διαφορές. Επομένως, το ερωτηματολόγιο αξιολόγησης της κοινωνικής αποδοχής που θα κατασκευαστεί στην επόμενη φάση της έρευνας, θα πρέπει να περιλαμβάνει ερωτήματα που αναμένεται να αφορούν τόσο το σύνολο των σημαντικών άλλων (και οι τρεις κατηγορίες), όσο και κάθε κατηγορία προσώπων αναφοράς χωριστά. Αναμένεται ότι η αξιολόγηση της τάσης για κοινωνικά επιθυμητές απαντήσεις, για παράδειγμα στο πλαίσιο του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη την ομάδα των σημαντικών άλλων στην οποία είναι πιθανόν οι μαθητές να θέλουν να κάνουν θετική εντύπωση. Έτσι, η αξιολόγηση των επαγγελματικών ενδιαφερόντων, κλίσεων, ή επαγγελματικών και εκπαιδευτικών επιλογών θα προσεγγίζει καλύτερα τις αληθείς τιμές των μαθητών ή φοιτητών, καθώς θα μπορούν να διορθωθούν για την επίδραση της κοινωνικής αποδοχής.

E-mail επικοινωνίας για πιθανές ερωτήσεις σχετικά με την εργασία: sofiap@psych.uoa.gr

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Paulhus, D. L. (1991). Measurement and control of response bias. In J. P. Robinson, P. R. Shaver & L. S. Wrightsman (Eds.), Measures of personality and social psychological attitudes (pp. 17-59). San Diego, CA: Academic Press.
Paulhus, D. L. (2002). Socially desirable responding: the evolution of a construct. In H. I. Braun, D. N. Jackson, & D. E. Wiley (Eds.), The role of constructs in psychological and educational measurement (pp. 49-69). Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum.
Fischer, R., Fontaine, J. R. J., van de Vijver, F. J. R. & van Hemert, D. A. (2009). An examination of acquiescent response styles in cross-cultural research. In A. Gari & K. Mylonas (Eds.), Quod Erat Demonstrandum: From Herodotus' Ethnographic Journeys to Cross-Cultural Research (pp. 137-147). Athens: Pedio.
McGrath, R. E., Mitchell, M., Kim, B. H., & Hough, L. (2010). Evidence for response bias as a source of error variance in applied assessment. Psychological Bulletin, 136(3), 450-470.
Mylonas, K., Gari, A., Panagiotopoulou, P., Georgiadi, E., Valchev, V., Papazoglou, S., & Brkich, M. (2011). Bias in Terms of Culture: Work Values country clustering for 33 European countries and Person-Job Fit factor equivalence testing for four European countries. In J. Deutsch, M. Boehnke, U. Kühnen, & K. Boehnke (Eds.), Rendering borders obsolete: Cross-cultural and cultural psychology as an interdisciplinary, multi-method endeavour. International 362 Association for Cross-Cultural Psychology. Bremen, Germany Accessed via www.iaccp.org
Tracey, T. J. (2016). A note on socially desirable responding. Journal of Counseling Psychology, 63(2), 224.